

Таким чином, перекладач виступає посередником, учасником акту міжкультурної комунікації, міжкультурного та міжособистісного діалогу, намагаючись водночас бути прозоро-непомітним, фільтруючи оригінальний текст відповідно до норм приймаючої мови, та лишаючись при цьому творчою особистістю й співавтором письменника.

Література

Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. М.: Наука, 1999. - 896с. Колокольцева Т.Н. Специфические коммуникативные единицы диалогической речи. – Волгоград: Издательство Волгоградского университета, 2001. - 260с. Плеханова Т.Ф. Текст как диалог: Монография. - Мн.: МГЛУ, 2002. – 253с. Dana M.-C. Introduction // Vasquez Montalban M. Vu des toits. – P.: Nouvelle edition, 2003. - P. 5-9. Malinret L. Stratégies de traduction: les Lettres hispaniques en langue française. – Artois presses universite: Arras Cedex, 2002. – 264 p. Vasquez Montalban M. Desde los tejados/ Vu des toits. – P.: Nouvelle edition, 2003. – 150p.

ЗАПОЛЬСЬКИХ С.П.

(Запорізький національний університет)

ОДИНИЦЯ ПЕРЕКЛАДУ

У статті розглядаються основні підходи до визначення одиниці перекладу у сучасному перекладознавстві. Продемонстровано специфіку семасіологічної та ономасіологічної стратегій вирішення цієї проблеми.

Ключові слова: одиниця перекладу, семасіологічний та ономасіологічний підходи.

Запольских С.П. Единица перевода. В статье рассматриваются основные подходы к определению единицы перевода. Показано специфику семасиологической и ономасиологической стратегии решения этой проблемы.

Ключевые слова: единица перевода, семасиологический и ономасиологический подходы.

Zapolskykh S.P. The Unit of Translation. The article focuses on the main approaches to the unit of translation definition and segmentation in modern studies. It reveals the difference between semasiologic and onomasiologic strategies in the solution of the problem.

Key words: the unit of translation, semasiologic and onomasiologic strategies.

Проблема визначення одиниці перекладу є однією з найбільш дискусійних і складних, яка знаходиться у центрі уваги науковців з моменту визнання статусу перекладознавства як окремої дисципліни. Метою даного дослідження є виявлення основних підходів до визначення поняття *одиниця перекладу*, завданням є розгляд та аналіз дефініцій цього поняття.

Дискутування з приводу доцільності використання таких термінів як *одиниця відповідності*, *одиниця еквівалентності*, *транслема*, *одиниця орієнтування*, *одиниця думки*, *лексикологічна одиниця* свідчать про множинність і неоднозначність підходів до вирішення проблеми визначення одиниці перекладу у сучасній перекладознавчій науці.

Коли перекладач починає працювати, то обов'язково виникає необхідність членування вихідного тексту на певні сегменти. Виділення цих сегментів залежить від багатьох перемінних факторів, серед яких різновид перекладу (усний, письмовий), тип тексту (жанрово-стильові характеристики), специфіка цільової аудиторії та навіть рівень перекладацької компетенції (мовної, мовленнєвої і культурної) і т.ін.

Термін «одиниця перекладу» був введений у науковий обіг Ж.-П. Віне і Ж. Дарбельне, які розуміли його як «одиницю думки» і у той же час як «лексикологічну одиницю» [Гак 1961]. Науковці визначали одиницю перекладу як найменший сегмент висловлювання, зв'язок між знаками якого такий, що їх неможливо перекласти окремо. Таке розуміння поєднує два підходи до вирішення окресленої проблеми і фактично прогнозує усі наступні визначення ключової категорії і окреслює коло проблем.

Умовно науковців, які висловлюють свою позицію стосовно одиниці перекладу, можна розподілити на три групи. Одну з груп становлять дослідники, які скептично ставляться до пошуку такої одиниці і вважають, що сам термін має умовний характер. Їхні докази базуються на наступних аргументах: поняття «одиниця перекладу» позбавлено логіки, оскільки будь-яка одиниця має бути величиною постійною, а їх лінійна послідовність або сукупність має утворювати «наступний вищий» рівень. Одиниця ж перекладу є величиною невизначеною, яка варіюється, і сам процес перекладу не можна уявити як передачу лінійної послідовності або сукупності елементів іншою мовою [Швейцер 1973; Ревзин 1964].

А. Федоров вважав, що підґрунтям можливості перекладу з мови на мову є наявність закономірних відповідностей між засобами двох мов, тому підтримував класифікацію закономірних відповідностей Я. Рецкера [Рецкер 1974] і висловлював сумнів у можливості встановлення постійної одиниці перекладу, зазначаючи, що нею може бути не тільки слово, а і речення і навіть більший відрізок тексту – декілька речень і навіть абзац [Федоров 1970, с. 33].

Інші дві групи перекладознавців, які визнають існування «одиниці перекладу» і визначають її пошук у вихідному тексті важливим завданням, можна кваліфікувати як прибічників семасіологічного та

ономасіологічного підходів вирішення проблеми визначення одиниці перекладу. Семасіологічний підхід базується на такій популярній дефініції поняття: одиниця перекладу є найменшою одиницею вихідної мови, яка має відповідник у мові перекладу; вона може мати складну структуру, але частини її, розглянуті окремо є неперекладними, оскільки у тексті перекладу неможливо віднайти їм відповідників. Відповідно до рівню мовної ієрархії пропонують розрізнявати переклад на рівні фонем, графем, морфем, слів, словосполучень, речень і тексту [Бархударов 1969].

Таким чином, будь-яка мовна одиниця може бути одиницею перекладу за умови правильності визначення вихідної одиниці, яка підлягає перекладу, тобто вірного визначення текстової функції вихідної одиниці. Неадекватність дослівного перекладу зумовлено саме невірною оцінкою текстових функцій мовних одиниць, які при реалізації їх значення у тексті, потрапляють у ситуативну залежність від текстових умов. Ця залежність має системний характер і складає ієрархію взаємодіючих між собою контекстів гіпотекстового рівня (лексико-семантичного, фразеологічного і синтаксичного), текстового (хронотопного і характерологічного) і гіпертекстового рівнів (контексти жанрово-стилістичної традиції, міжнаціональний жанровий контекст).

У межах семасіологічного підходу до вирішення проблеми існує також думка на користь доцільності використання терміну *одиниця еквівалентності* [Бархударов 1975, с. 174], при цьому диференціюють поняття *одиниці перекладу* як теоретичної категорії і одиниці практичного перекладу. Одиниці перекладу розглядаються як окремі елементи, які складають єдиний перекладацький процес. Одиниці еквівалентності при такому визначенні можна диференціювати тільки після завершення процедури перекладу шляхом співставлення письмового оригіналу і перекладу, а для аналізу процесу усного перекладу вони не мають сенсу. Вчені також демонструють відносну непотрібність категорії *одиниця перекладу*, продовжуючи опис відповідності рівнів еквівалентності і типів перекладацьких трансформацій. Кожному рівню еквівалентності відповідають свої закономірні способи і засоби перекладу – транскрипція, транслітерація, калькування, адаптація, модуляція (генералізація, конкретизація, смисловий розвиток), еквіваленція, конверсія. [Гарбовський 2004].

Науковці, які взяли на озброєння ономасіологічний підхід до вирішення проблеми, вважають, що розгляд процесу перекладу як створення будівлі, яка послідовно зводиться з цеглин, вступає у протиріччя з законами сприйняття і розуміння мовлення. Одиниця перекладу – це одиниця смислу, найменший елемент повідомлення, який підлягає перекладу. Ще Ш. Балі зазначав, що найпростіші елементи мовлення не відповідають одиницям думки, а коли й відповідають, то випадково. Слово у більшості випадків є одиницею ілюзорною, оманливою, яка не завжди відповідає одиниці думки – уявленням, ідеям, поняттям [Баллі 1961, с. 19].

Прибічники ономасіологічного підходу скористалися досвідом синхронного перекладу. Процедура вибору мовних знаків перекладачем-синхроністом детально описана Ю. Степановим. Базою його типології є величина відставання перекладача від відправника вихідного тексту. Ю. Степанов пропонує розподілити одиниці перекладу на три групи. До першої він відносить одиниці перекладу, які мають мінімальне часове розходження, тобто ті, які перекладаються відразу після їх озвучення і, як правило, вони співпадають із словом. Другу групу складають ті одиниці, які мають певне відставання. Їх розмір співвідноситься із ступенем перекладності, яку можна характеризувати лексично, морфологічно і синтаксично. До третьої групи, на думку автора, слід відносити такі, що не можуть бути перекладені аж до кінця речення, тобто ті, що мають максимальне часове розходження [Степанов 1965, с. 258 - 266]. Очевидним є те, що багатозначність форм одиниць перекладу збільшує величину відставання, оскільки переклад можливий тільки після актуалізації мовною одиницею значення у певному контексті і інваріантність тлумачення уможливується текстовим оточенням.

А. Вітренко вважає, що одиницею перекладу як процесу є перекладацька операція. При цьому він не обмежує сферу її використання машинним перекладом, як інші науковці. Він уточнює поняття мінімального об'єкту перекладу і зазначає, що *сема* (родова інтегруюча, диференціальна (видова), контекстуальна) як складова семема є мінімальним об'єктом перекладу, оскільки саме сема є мінімальною одиницею плану змісту, яка співвідноситься з відповідними одиницями плану вираження [Вітренко 2008, с. 26].

М. Гарбовський надає таке власне визначення одиниці перекладу: одиниця перекладу – це складна підсистема у цілісній системі процесу перекладу, яка будується у своєму зовнішньому прояві на основі одиниці орієнтування, але включає одну або декілька одиниць еквівалентності, які співвідносять поняття вихідного тексту з відповідними формами тексту перекладу. Вчений стверджує, що одиниця перекладу постає як складне системне утворення, як елемент загальної структури цілісного акту перекладу. Ця підсистема розподіляється на три складові: накопичення інформації, необхідної для прийняття перекладацького рішення, що дозволяє зробити висновок про те, що настала фаза розуміння або орієнтування; перегляд варіантів у пошуку форм, які здатні оптимально відтворити усвідомлений зміст на

мові перекладу, де перекладач оперує одиницями еквівалентності; прийняття остаточного рішення, тобто вибір одного з можливих варіантів, що свідчить про завершення мікропроцесу перекладу, тобто перехід від однієї одиниці до іншої [Гарбовский 2004, с. 263].

Таким чином, різноманітні визначення *одиниці перекладу* мають логіку самі по собі, але більшість із них знаходиться у протиріччі одне з одним. Семасіологічний підхід, який є популярним серед вчених, які фокусують свої дослідження у царині письмового перекладу, не є досконалим, уможливує дослідження тільки статичних результатів перекладацької діяльності і залишає динаміку процесу поза межами аналізу. Ономасіологічний підхід із врахуванням специфіки розгортання перекладу, який є розповсюдженим при аналізі процесу усного перекладу, дозволяє розширити ці межі.

Література

Балли Ш. Французская стилистика / Ш. Балли. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1961. – 394 с. Бархударов Л.С. Уровни языковой иерархии и перевод / Л.С. Бархударов // Тетради переводчика. -- №6. – М.:Международные отношения, 1969. – С.3-12. Бархударов Л.С. Язык и перевод / Л.С. Бархударов. – М.:. Международные отношения, 1975. – 239 с. Витренко А.Г. Что же все-таки такое «единица перевода»? [Электронный ресурс] / А.Г. Витренко. - Режим доступа: <http://agvitrenko.3dn.ru/publ/1-1-0-16>. - Назва з екрану. Гак В.Г. Рецензия на: J.- P.Vinay, J.Darbelnet. Stilistique compare du francais et de l'anglais. Methode de traduction– Paris: M.Didier, 1958. – 331 p. / В.Г. Гак // Вопросы языкознания. – 1961. -- №3. – С.129-133. Гарбовский Н.К. Теория перевода / Н.К. Гарбовский. – М.: Изд-во МГУ, 2004. – 544 с. Ревзин И.И. Основы общего и машинного перевода / И.И. Ревзин, В.Ю.Розенцвейг. – М.: Высшая школа, 1964. – 243 с. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика / Я.И.Рецкер. - М.: Международные отношения, 1974. – 216 с. Степанов Ю.С. Французская стилистика / Ю.С.Степанов. – М.: Высшая школа, 1965. – 355 с. Федоров А.В. О соотношении отдельного и целого в процессе перевода как творчества / Федоров А.В. // Вопросы языкознания. – 1970. -- №6. – С.27-35. Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика / А.Д. Швейцер. – М.: Воениздат, 1973. – 280 с.

ІВАНІНА Т.В.

(Класичний приватний університет)

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ДЕМІНУТИВНОГО КОМПОНЕНТУ УКРАЇНСЬКИХ ПОРІВНЯНЬ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

У статті розглядаються засоби відтворення у перекладі англійською мовою українських порівнянь з демінутивними компонентами, що слугують відтвореною образності художнього твору, яку не завжди вдається адекватно відтворити у перекладі через розбіжності в мовних системах і національній символіці лінгвокультур, які зіставляються.

Ключові слова: образ, образність, порівняння, образне порівняння, демінутивність, прагматична настанова.

Иванина Т.В. Особенности воссоздания деминутивного компонента украинских сравнений в английском языке. В статье рассматриваются способы перевода на английский язык украинских сравнений с деминутивными компонентами, которые играют важную роль при воссоздании образности художественного произведения, что не всегда удается адекватно воссоздать в переводе из-за различий в языковых системах и национальной символике сопоставляемых лингвокультур.

Ключевые слова: образ, образность, сравнение, образное сравнение, деминутивность, прагматическая установка.

Ivanina T.V. Peculiarities of rendering diminutive components of Ukrainian similes into English. The article deals with ways of translating Ukrainian similes with diminutive components into English that play an important role in rendering the imagery of a literary text. It is emphasized that it is not easy to render them in the translation due to differences both in the language systems and national symbols of linguistic cultures under analysis.

Key words: image, imagery, simile, imagery simile, deminutiveness, pragmatic directive.

Питання моделювання реальних можливостей стилістики перекладу для вирішення проблем відтворення образної системи оригіналу мовою перекладу є постійним зацікавленням вчених, про що свідчить ціла низка досліджень в рамках теорії перекладу протягом другої половини ХХ ст. (А.А. Аكوпова, П.О.Бех, Р.П. Зорівчак, В.Н. Коптілов, Я. В. Кривонос, А. Попович, О.І.Чередниченко).

Образ як конструктивний елемент художнього твору відтворюється за допомогою різних художніх засобів, одним із яких є така категорія поетики як порівняння. Порівняння, а особливо образні порівняння, займають в списку емоційних засобів одне з чільних місць, адже надають більшої виразності вихідному тексту [Калужська 2010, с. 216], зокрема, це стосується перекладу порівнянь, у складі яких є демінутивний компонент, що виконує експресивну, емоційну та оцінну функції, справляючи враження на читача та впливаючи на його емоції.

Отже, мета нашого дослідження полягає у визначенні особливостей відтворення демінутивних компонентів українських порівнянь англійською мовою на матеріалі оповідань Марка Вовчка та їхніх перекладів англійською мовою, виконаних Н.Педан-Попіл. Об'єкт дослідження – образний компонент художніх творів. Предмет дослідження – способи відтворення демінутивного компоненту українських порівнянь англійською мовою як засобів створення художнього образу.

С.В. Шедогубова визначає демінутивність як складову частину категорії кількості, в основі якої лежить поняття «малість» та його окремі ознаки: кількість, якість та розмір [Шедогубова : 2004, с.28],